

Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai

HORVÁTH VIKTOR

Több mint egy évtizeddel ezelőtt, az OSZK 1957. évi Évkönyvében jelent meg *Bélley Pálnak és Ferenczyné Wendelin Lídiának* az a tanulmánya,¹ mely a teljesség igényével első ízben regisztrálta az Országos Széchényi Könyvtár valamennyi kiadványát az 1956. évvel bezárólag. A tanulmány írói a kiadványok címjegyzékének elemzésével arra a kérdésre is feleletet kívántak adni, hogy az OSZK nemzeti könyvtári kötelezettségéből kiadványi téren mit váltott valóra és mit kell tennie annak jobb megvalósításáért.

Elemzésük eredményét a következőkben sommázzhatjuk: annak ellenére, hogy az OSZK „már korán felismerte a nemzeti könyvtár kiadványpolitikájának legfontosabb irányelveit² [kiadói tevékenysége], nem ad hű képet a könyvtárban végzett és a jelenleg is folyamatban levő tudományos tevékenységről. Azt mondhatjuk [állapították meg], hogy kiadói eredményeink nem állnak arányban lehetőségeinkkel, sőt nemzeti könyvtári kötelezettségeinkkel sem”. Az OSZK kiadványi munkájának megújítására vonatkozó elgondolásaik és javaslataik is ebben a megállapításban gyökereznek és lényegében azt kívánták segíteni, hogy az OSZK ezen a téren is eleget tehessen nemzeti könyvtári kötelezettségeinek.

A tanulmány megjelenése óta tizenkét esztendő telt el. A könyvtár kiadványi munkája a tanulmányban elemzett évtizedhez viszonyítva (elsősorban a hatvanas évek második harmadától) jelentősen fejlődött. Ennek ellenére továbbra is érvényesnek tűnik a szerzőknek az a megállapítása, hogy az OSZK kiadványi munkája még ma is alulmarad azon a kötelezettségén, mely nemzeti könyvtári funkciójából következne.

Ez az indoka és magyarázata annak, hogy az OSZK kiadványi tevékenysége kérdéseinek újból való felvetését szükségesnek tartottam. És miután e kérdések tárgyalása az utolsó évtized kiadványainak számbavételét is igényelte, a Bélley – Ferenczyné által 1956-ig összeállított kiadványi jegyzéket a napjainkig megjelentekkel egészítettem ki. Ez a jegyzék (amely az előzővel együttesen az OSZK kiadványainak közel tizenhét évtizedre terjedő áttekintését adja) és annak felmérése, hogy az utóbbi évtized alatt miképpen alakult könyvtárunk kiadói tevékenysége, valamint a jelen problémáinak felmérése, olyan feladatnak ígérkezett, amit érdemesnek látszott elvégezni. Írásom is ennek megfelelően tagolódik.

I.

Az OSZK kiadványi munkájának tárgyalásánál nem mellőzhetjük a felszabadulás utáni évek rövid áttekintését, mert kérdéseink zöme innen datálódik és a megtett út is ezen mérhető. Ennek anyaga azonban e helyen sommázott, részleteit a jegyzetek tartalmazzák.

Az OSZK kiadványi munkája — lényegében abból következően, hogy felszabadulás utáni történetének³ egyes időszakasaiban miképpen értelmezték nemzeti könyvtári funkcióiból következő feladatait — igen eltérő képet mutat.

Az 1945–1948-as évek kiadványi munkájának legjelentősebb mozzanata az 1941. évvel félbemaradt *Magyar könyvészet* új formában való újraindítása volt. 1946-ban kezdte meg könyvtárunk a Magyar Nemzeti Bibliográfiának és mellékletének, a Magyar Folyóiratok Repertóriumának kiadását.⁴ Ezt követően azonban (1949-től) az OSZK feladatkörébe tartozó kiadványi munkáról az ötvenes évek közepéig nem beszélhetünk, mert funkciójának helytelen értelmezéséből következően erre súlyt nem helyeztek. Úgyannyira nem, hogy magának a nemzeti bibliográfiának kiadása is veszélybe került, s az MNB és MFR hosszú éveken keresztül különböző kiadók kényszerből vállalt kiadványává lett⁵. Ezeket az éveket alapvetően az határozta meg, hogy 1952-ig hiányzott az OSZK szervezetéből és működéséből a kiadványok alapját biztosító bibliográfiai és tudományos munka.⁶

Az OSZK kiadói tevékenységében a fordulat első lehetőségét 1952-ben a könyvtárügy fejlesztéséről közzétett minisztertanácsi határozat⁷ csillantotta fel. Ez a határozat konkretizálta ugyanis első ízben az OSZK-nak (a határozat szerint „az ország legnagyobb könyvtárának”) funkcióit és feladatait.⁸ Következmenyként az 1952–1956-os időszakaszban új távlatok nyíltak meg könyvtárunk kiadói tevékenységének megalapozására. Így a) 1952-ben megalakult a bibliográfiai osztály, b) a könyvtár munkaterveiben először fogalmazódtak meg az OSZK könyvtárpolitikai, bibliográfiai és tudományos feladatai,⁹ c) 1954-től a bibliográfiai munka középpontjába a tudományos összefoglaló bibliográfiák kerültek.¹⁰ Ez a változás azonban részint a rendelkezésre álló anyagi eszközök elégtelensége,¹¹ részint az 1956-os ellenforradalom utáni visszaesés következtében tényleges fordulattá már nem érlelődhetett.

A könyvtárunk kiadványi tevékenységének alapjául szolgáló bibliográfiai munkában a fordulatot az 1958. évvel kezdődő időszak hozta meg annak eredményeként, hogy ebben az évben újrafogalmazódott az OSZK programja és szervezete. Összegezése és következménye volt ez annak a folyamatnak, melyet az 1956. évi könyvtári törvényben kodifikált nemzeti könyvtári funkciók szem előtt tartásával az OSZK 1957-es felülvizsgálata indított el.¹² A program a bibliográfiai munka központi feladatává a magyar könyvészet gondozását, a nemzeti bibliográfiák rendszerének folyamatos kiépítését tette.¹³

A bibliográfiai program végrehajtása, előfeltételeinek megteremtése, lépésről lépésre történő megvalósítása azonban még hosszú évek munkáját igényelte és egészében még ma sem alakulhatott ki. Nem kis mértékben lassította és akadályozza ma is ezt a folyamatot az, hogy 1961-től a könyvtár „folyamatos munkája egybeesett az új, várbeli épületbe való átköltözés igen bonyolult szakmai előkészítésének problematikájával”, majd 1963-tól a ténylegesen megindított ún. rekonstrukciós munkákkal.¹⁴

Az 1958 alapvetésén épült, napjainkig terjedő évtized kiadványi munkája

azonban mégis jelentős, mert a) megteremtette az OSZK kiadványi tevékenységének központi apparátusát, a könyvek és periodikák feldolgozását egy egységben összefoglaló Bibliográfiai Osztályt (1964/1965); b) ha egészében nem is, de szerkezetében kiépítette a magyar nemzeti bibliográfiák rendszerét. Határköveket jelentő állomásait a következőkben rögzíthetjük:

1. 1961 áprilisától a *Magyar Nemzeti Bibliográfia*, 1965 januárjától a *Magyar Folyóiratok Repertóriuma* az éves és többéves kumulálást biztosító, korszerű xerox-ofszet technikával készült és füzetei félhavonként rendszeresen jelennek meg.

2. Az 1941. évvel félbeszakadt *Magyar könyvészet* éves kötetei az 1961–1962. tárgyévvel 1963-ban újraindultak és rendszeresen megjelennek. Kiegészítő kötetei: a grafikai plakátok és metszetek címjegyzéke 1961-től (1965-ben indult), a tankönyveké 1965-től kezdődőleg (1968-ban jelent meg) ugyancsak közreadásra kerülnek.

3. Elkészült az 1945–1960-as ciklus retrospektív nemzeti bibliográfiája. Öt kötetben az 1964–1968-as évek folyamán jelent meg. Kiegészítő kötetei, a zeneművek és térképek bibliográfiája már sajtó alatt van. Megkezdődött a még hiányzó 1921–1944-es évek anyagának feldolgozása.

4. Szabó Károly *Régi Magyar Könyvtárának* kivételével *Magyarországi könyvészet. Hasonmás kiadások sorozata* címmel 1968–1969-ben közreadtuk a retrospektív nemzeti bibliográfiák korábbi ciklusainak (1472–1920) ma már hozzáférhetetlen kötetait fotomechanikus utánnymásban.¹⁵

5. Az 1956. tárgyévvel pedig 1960-ban megkezdtük *A magyar bibliográfiák bibliográfiája* címen a másodfokú bibliográfiák kétévenkénti közreadását.

Végül e rendben, de nem jelentőségüket tekintve említjük utolsó helyen a külföldi folyóiratok magyarországi lelőhelyeinek regisztrálását. Az előbbit a *Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzékének 1961-től* havonként megjelenő társadalomtudományi és természettudományi sorozata, az utóbbit a kétévenként kiadásra kerülő *Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban* c. 1962-től megjelenő lelőhelyjegyzék közli.

II.

A kiadványok felsorolásában — az 1957 előtti címjegyzékhez való csatlakoztatás biztosítására — fenntartottam a *Bélley és Ferenczyné* által alkalmazott hármas csoportosítást. Így: az első csoportban a kiadványsorozatok leírását folytatom, megindulásuk, a másodikban az önálló műveket, megjelenésük időrendjében. Ha egy éven belül több szerző műve is megjelent, akkor betűrendben közlöm az anyagot. Végül, a harmadik csoportban a periodikus kiadványokat közlöm ugyancsak indulásuk rendjében.

Kiadványaink egészének, a magyar nemzeti könyvészet rendszere kialakításának érzékeltetésére könyvtárunk gyakorlatától eltérően a sorozatok között szerepeltetem azokat a részcím nélküli sorokat is, melyeket nem folyóirat jellegű időszaki kiadványokként kezelnek, de ide sorolom azokat a formailag önálló műveket is, melyek (sorozati cím nélkül is) lényegében sorozati jellegű kiadványaink körébe tartoznak. A részcím nélküli soroknál, de esetenként más kiadványoknál is minden olyan adatot feltüntettem (függetlenül a gyakorlattól), amit kiadványi

szempontból jelentősnek ítéltém. Ugyanakkor az OSZK-t közreadóként csak akkor tüntettem fel, ha kiadóként a könyvtár valamelyik szervezeti egysége szerepelt vagy a kiadás más intézménnyel együttesen történt. Csillaggal jelöltem azokat a kiadványokat, amelyek az OSZK belső rendjének és munkájának szabályozására csak belső használatra, kisebb példányszámban készültek.

Végül, tekintettel arra, hogy könyvtárunkon belül 1959. jan. 1-én a Könyvtártudományi és Módszertani Központ önálló szervezeti egységként alakult meg, amelynek rendeltetéséből következően külön kiadványi programja van, az egykori Módszertani Osztály kiadványait 1958. dec. 31-ével lezártnak vettem. Így a címjegyzékben a Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai már nem szerepelnek.

S O R O Z A T O K

1928

Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai. I – sz. Szerk. Jakubovich Emil, Lukinich Imre, Rédey Tivadar, Tolnai Gábor, Varjas Béla, Waldapfel Eszter, Dezsényi Béla. Bp. 1928.

Az 1 – 39. sz. felsorolását l. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1957. Bp. 1958. 366 – 368. l.

40. *Egyetemes tizedes osztályozás*. A nemzetközi táblázatok hivatalos magyar kivonata. (Az Országos Osztályozó Bizottság közrem. szerk. Veredy Gyula.) 1958, Bibliotheca, Egyet. ny. 504. l.
41. *Soltész Zoltánné: Blutfogel Boldizsár minidátor*. 1957, Akad. Kiadó, Akad. ny. 18 l., illusztr.
42. *Dezsényi Béla: L'abréviation des titres de périodiques*. 1957, Akad. Kiadó, Akad. ny. 5 l.
43. *Kókay György: Az Emphemerides Vindobenenses. 1776 – 1785*. 1958, Akad. Kiadó, Akad. ny. 13 l. / [Klly. a Magyar Könyvszemléből.]
44. *Falvy Zoltán: A Linus-féle XVIII. [tizennyolcadik] századi táncgyűjtemény*. 1957, Akad. ny. 407 – 443. l., 3 t. / Klly. a Zenetudományi tanulmányok [Kodály Zoltán 75. születésnapjára] c. műből.]
45. *Csapodiné Gárdonyi Klára: Mátyás király könyvtárának scriptorai. Petrus Cenninius*. 1958 [1959], Akad. ny. 18 l. / Klly. a Magyar Könyvszemléből.]
46. *Rác Aranka: Gyermekkönyvtáraink helyzete*. 1959, Akad. Kiadó, Akad. ny. / Klly. a Magyar Könyvszemléből.]
47. *Kiss Jenő: Az agrárszocialista olvasóköri történetéből*. (1867 – 1914.) 1959, Akad. ny. 180 – 193. l. / Klly. a Magyar Könyvszemléből.]
48. *Haydn (Joseph) Werke in der Musiksammlung der Nationalbibliothek Széchényi in Budapest*. (Hrsg. [und Vorw.] von Jenő Vécsey. Übers. von Sándor Országh.) 1959, Akad. Kiadó, Akad. Druck. XXIII, 167 l., illusztr.

ugyanaz angol nyelven:

Haydn (Joseph) compositions in the Music Collection of the National Széchényi Library. (Ed. [and intr.] by Jenő Vécsey. Transl. by Sándor Országh.) 1960, Akad. Kiadó, Acad. Press. XXIII, 24 – 167. l., illusztr.

Csak a fordítások jelentek meg a sorozatban. A fordítások alapjául szolgáló művet (*Haydn művei az Országos Széchényi Könyvtár Zenei Gyűjteményében* címmel) az Akadémiai Kiadó 1959-ben adta ki.

49. *A keszthelyi Helikon-könyvtár balatoni gyűjteménye.* [1. r. Katalógus.] (Összeáll. *Berlász Jenő, Varga Béláné.*) 1959, Sokszt. 49 l.
50. *Barabási Rezső: Gyarapodási jegyzékek és kötetkatalógusok gyors és olcsó megoldása a Hollerith és fotó-módszer kombinálásával.* 1960, Akad. ny. 13 l., illusztr. /Klny. a Magyar Könyvszemléből./
51. *Sebestyén Géza – Farkas László: Új nemzeti könyvtárunk a Várban.* 1960, Akad. ny. 49 l., illusztr. /Klny. a Magyar Könyvszemléből./
52. *Az Országos Széchényi Könyvtár francia nyelvű kötetes kéziratának katalógusa.* Catalogue des volumes manuscrits français. *J. Hajdu Helga* közrem. összeáll. *Cz. Musztács Ágnes.* 1960, Felsőokt. Jegyzetell. sokszt. 107 l.
53. *Waldapfel Eszter, V.: A forradalom és szabadságharc levelestára.* 4. Összeáll., jegyz. és bev. ell. — —. 1965, Gondolat, Franklin ny. 607 l.
Az 1–2. kötet sorozaton kívül a Közoktatási Kiadó gondozásában 1951–1952-ben jelent meg. A 3. kötetet l. a 31. sz. a.
54. *Hernády Ferenc: Adattár a pécsi magyar színjátszás kezdetéhez. (1818–1848).* 1960 [1961], Pécsi Szikra ny. 27 l., illusztr. /Klny. a Janus Pannonius Múzeum 1959. évi évkönyvéből./
55. *Horváth Viktor – Wix Györgyné: A tároló könyvtár elvi és gyakorlati kérdései a külföldi szakirodalomban és megvalósulásának lehetőségei Magyarországon.* 1960, Akad. ny. 27 l. /Klny. a Magyar Könyvszemléből./
56. *Windisch Éva, V.: Az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosai a reformkorban. (Adalékok a pest-budai értelmiség kialakulásához.)* 1961, Akad. ny. 38 l. /Klny. a Tanulmányok Budapest múltjából c. munka XIV. kötetéből./
57. *Az Országos Széchényi Könyvtár grafikai plakátjai 1914-ig.* Leíró katalógus. (Összeáll. *Munkácsi Piroska.*) 1961, Házi sokszt. 136 l., 40 t.
Tévesen 56. sorozati számmal jelent meg.
58. *Mezey László: A budapesti Egyetemi Könyvtár VIII. [nyolcadik] századi Beda-töredéke.* 1962, Akad. Kiadó, Akad. ny. 7 l., illusztr. /Klny. a Magyar Könyvszemléből./
Nyomdai szedéshibából a kiadványon 58. sorozati szám helyett 48. van.
59. *Fügedi Péterné: A kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia időszerű kérdései.* 1962, Akad. Kiadó, Akad. ny. 17 l. /Klny. a Magyar Könyvszemléből./
60. *Berlász Jenő: Dernschwam János könyvtára.* 1964, Akad. Kiadó, Akad. ny. 50 l. /Klny. a Magyar Könyvszemléből./
61. *Farkas László – Havassy Pál – Tombor Tibor: A Nemzeti Könyvtár új épülete a Budavári Palotában.* 1964, Egyet. ny. 71 l., illusztr. /Klny. Az Országos Széchényi Könyvtár 1961–1962. évkönyvéből./
62. *A keszthelyi Helikon Könyvtár balatoni gyűjteménye. Könyvtárjegyzék.* 2. r. (Összeáll. *Berlász Jenő, Varga Béláné.*) 1965, Házi sokszt. 58 l.
63. *Az 1961–1962. évi grafikai plakátok és metszetek.* Összeáll. *Munkácsi Piroska.* 1965, Házi sokszt. 453 l., illusztr.
Tévesen 62. sorozati számmal jelent meg.

1954

Módszertani útmutató. 1–[27]. [Kiad. az] Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya. Bp. 1954–[1958], Házi soksz.

Az 1–21. sz. felsorolását l. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1957. Bp. 1958. 370. l.

22. *A magyar nép, a nemzetközi munkásosztály tavaszi ünnepének megünneplése a közművelődési könyvtárakban.* (Összeáll. a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat Irodalmi és Nyelvi Szakosztálya.) 1958, 20 l.
- 23–24. *A falusi könyvtárak tanácsai kezelésbe adása.* 1. r. Megyei és járási könyvtárak teendői. 2. r. A községi könyvtárak teendői. 1958, 2 db.
25. *A könyvtárak feladatai az 1958-as választások előtt.* 1958, 12, 5 l.
26. *A magyar irodalomtudomány és szépirodalmi művek raktári szakcsoportszámának, illetve szakjelzetének átdolgozása.* 1958, 6 l.
27. *A megyei könyvtárak évi jelentése és munkaterve.* 1958, 32 l.

1955

Új bibliográfiai füzetek. 1–5. sz. [Kiad. az] Országos Széchényi Könyvtár Bibliográfiai Osztálya, 1958-tól OSZK. Szerk. Béley Pál. Bp. 1955–1962.

Az 1. sz. leírását l. az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1957. Bp. 1958. 371. l.

2. *Wendelin Lidia, F[erenczyné]: Mozart Magyarországon.* Mozart in Ungarn. Összeáll. — —. A bev. tanulmányt írta Major Ervin. (Ford. Brodsky Ferenc.) 1958, Egyet. ny. 203 l., illusztr.
3. *Albert Gábor – Szemző Piroska, D[ezsényiné] – Vízkelety András: Schiller Magyarországon. Schiller in Ungarn.* Összeáll. — —. A bev. tanulmányt (Zur Wirkungsgeschichte Schillers in Ungarn) Turóczy-Trostler József írta. 1959, Győr-Sopron megyei ny. 277 l., illusztr.
4. *Ferenczyné Wendelin Lidia: Kínai-magyar bibliográfia.* Összeáll. — —. 1959, Győr-Sopron megyei ny. 334 l., illusztr.
A bev. angol és orosz nyelven is.
5. *Pálffy Ilona – Pálffy Miklós: Bibliographia Bolyaiana. 1831–1960. A Bolyai-geometria szakirodalmának jegyzéke.* Összeáll. — —. 1962, OSZK — Budapesti Műszaki Egyetem Közp. Könyvtára. Egyet. ny. 65 l., illusztr.
A bev. német, angol és orosz nyelven is.

1958

Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve. Szerk. Waldapfel Eszter, V., 1958: Dezsényi Béla. Bp. 1957–

1957. 1958, Kossuth ny. 402 l., illusztr.
1958. 1959, Kossuth ny. 378 l., illusztr.
1959. 1961, Kossuth ny. 410 l., illusztr.
1960. 1962, Egyet ny. 354 l., illusztr.

1961 – 1962. 1963, Egyet. ny. 386 l., illusztr.
1963 – 1964. 1966, Egyet. ny. 311 l., illusztr.
1965 – 1966. 1967 [1968] Egyet. ny. 535 l., illusztr.

1960

A magyar bibliográfiák bibliográfiája. (Bibliographia bibliographiarum Hungaricarum.) Bp. 1956 –

1956 – 1957. Összeáll. *Bélley Pál, Ferenczyné Wendelin Lídia.* 1960, Kossuth ny. 223 l.

1958 – 1960. Összeáll. *Ferenczyné Wendelin Lídia, Fügedi Péterné, Somogyi Andrásné.* 1963, Szegedi Ny. Váll. 420 l. Készült az UNESCO támogatásával.

1961 – 1964. Összeáll. az OSZK Bibliográfiai Osztálya. Fel. szerk. *Somogyi Andrásné.* 1966, Egyet. ny. 431 l.

1961

A magyarországi könyvkiadók, nyomdák és sokszorosítók jegyzéke és kötelespéldány-szolgáltatásuk az ... évben. Összeáll. *Medrey Zoltán.* Házi soksz. Bp. 1959 –

1959. 1961, 51 l.

1960. 1961, 48 l.

1961. 1962, 48 l.

1962. 1964, 56 l.

1963. 1964, 55 l.

1964. 1965, 63 l.

1965. 1966, 64 l.

1966. 1967, 64 l.

1967. 1968, 61 l.

1962

Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban. Lelőhelyjegyzék. Fel. szerk. *Hámori Béla, 1964: Németh Mária.* Bp. 1962 –

1962. Összeáll. az OSZK Központi Katalógusok Osztálya. 1962, Meteorológiai Int. soksz. IV 366, LXX l.

1964. Összeáll. az OSZK Hírlaptárának Folyóirat Közp. Katalógus Csopt. 1964, KMK — Tempo soksz. IV, 502, LXXVII l.

1966. Összeáll. az OSZK Hírlaptárának Folyóirat Közp. Katalógusok Csopt. 1966, [Házi soksz.] III, 574, CXXII l.

1963

Magyar könyvészet. A magyarországi könyvek, zeneművek és térképek címjegyzéke. 1963: A magyarországi könyvek, zeneművek, térképek és hanglemezek címjegyzéke. Szerk. az OSZK Bibliográfiai Osztálya. Fel. szerk. *Fügedi Péterné.* Bp. 1961 –

1961 – 1962. 1963, KMK — Tempo soksz. XV, 1138, [1] l.

1963. 1964, Házi soksz. XII, 736 l.

1964. 1965, Házi soksz. XXII, 827, [1] l.

1965. 1967, Házi soksz. XXIX, 882 l.

1966. 1968, Házi soksz. XXIX, 882 l.

Az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm-címjegyzékei. 1 – Szerk. Babiczky Béla. Bp. 1963 –

1. *Hírlapok és folyóiratok mikrofilmjei.* Összeáll. Pálinkás Sándorné. 1963, Házi soksz. 35 l.

2. *Magyar nyelvű újkori kötetes kéziratok mikrofilmjei.* Összeáll. Pálinkás Sándorné. 1963, Házi soksz. 71, [1] l.

3. *Analekták és levelek mikrofilmjei.* Összeáll. Pálinkás Sándorné. 1964, Házi soksz. 43, [1] l.

1964

Az Országos Széchényi Könyvtár [ex libris] kiállítása[inak katalógusai]. Ap. 1964 –

Magyar írók, művészek és tudósok ex librisei. 1964. szeptember. (Rend. Bélley Pál, Varga Sándor Frigyes, Galambos Ferenc.) 1964, OSZK — Kisgrafika Barátok Köre, Házi soksz. 52 l., illusztr.

Bev. angol és orosz nyelven is.

Ábrahám Rafael grafikusművész ex libris és kisgrafika bemutatója. 1965. március 15 – 31. [Rend. és a katalógust összeáll. Bélley Pál.] 1965, Házi soksz. [2] lev.

Melléklete Ábrahám Rafael faducról nyomott és kézjeggyével ell. Kikötőváros c. metszete.

Fery Antal ex librisei és alkalmi grafikái. 1965 június. (Rend., [a katalógust összeáll.] Bélley Pál, Galambos Ferenc 1965), Házi soksz. [4] lev., illusztr.

Melléklete dr. Bánki György ex librise. Fába metszete és a levonatokat aláírásával ell. Ferry Antal.

A mai észt ex libris. 1965 december. (Rend. és a katalógust összeáll. Paul Ambur, Bélley Pál.) 1965, [Házi soksz.] 15 l., illusztr.

A borítólapon Henna Arrak fametszete. Mellékletei: A Tallini Gorkij Könyvtár ex librise. Johannes Juhansoo fametszete és Nagy Árpád Dániel emlék-exlibrise. Linómetszet.

Mai lengyel ex libris kiállítás. [Budapest], Lengyel Kultúra, (1966. júl. 20 – aug. 6.) Rend. Malborki Vármúzeum [Malbork. Muzeum Zamkowe.]; [Budapesti] Lengyel Kultúra; Országos Széchényi Könyvtár. (A kiállítást szervezte és a katalógust összeáll. Bélley Pál.) 1966, Lengyel Kultúra, F[őv.] ny. [16] lev., illusztr.

Melléklete *Ex libris Polonica. Exposita.* Budapestini. Anno 1966. Eredeti fadúróról nyomott emlék-exlibris, Bordás Ferenc műve. Nyomdaváll. Kecskemét.

Diskay Lenke ex librisei és alkalmi grafikái. 1966 december. Rend., a katalógust összeáll. Bélley Pál. 1966, Házi soksz. [6] lev., illusztr.

Melléklete Gianni Mantero ex librise. Linóleumba metszete és a levonatokat aláírásával ell. Diskay Lenke.

A szovjet ex libris 1917 – 1967. 1967 november. (Rend. és a katalógust összeáll. Szemen Georgievics Ivenszkij, Bélley Pál.) (Ford. Tardy Lajos.) (1967), Házi soksz. 56 l., illusztr.

A borítólapon P. A. *Sillingovszkij* 1924. évi fametszete. Mellékletei: Vladiszlav Alekszandroviics *Szergееv* fametszetű, szignált emlék-exlibrise és *Gacs* Gábor emlék-exlibrise, kétszínnyomású, szignált linó.

Makky György: Ex librisek, illusztrációk. 1968. jún. 20 – júl. 20. (Rend. és a katalógust összeáll. *Bélley Pál.* [Bev.] *Deim Pál.*) 1968, Házi soksz. 16 l., illusztr.

Melléklete *Makky György Ex libris Picasso* c. szignált linóleummetszete.

Meskó Anna és Póka György Ex librisei. 1968 december. (Rend. és a katalógust összeáll. *Bélley Pál.* [Bev.] *Némedi Endre.*) 1968, Házi soksz. 14 l., illusztr.

Mellékletei: Ex libris *Bereczki Erzsébet*. *Meskó Anna* rajza, *Póka György* linómetszete. — *Ex libris Meskó Anna*. *Póka György* linómetszete. — A Gyulai Könyvtárnak az Országos Széchényi Könyvtár. *Abrahám Rafael* kétszínnyomatú ex librise. Fametszet.

[1965]

Magyar könyvészet. A Magyarországon megjelent grafikai plakátok és metszetek címjegyzéke. Bp. [1961] –

A sorozat első tagja *Az 1961. és 1962. évi grafikai plakátok és metszetek* címmel az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai c. sorozat 62. [63!] számaként jelent meg.

1963 – 1964. Összeáll. *Munkácsi Piroska.* 1967, Házi soksz. XXIV, 515 l.

1967

Magyarországi könyvészet. Hasonmás kiadások sorozata. Bibliographia Hungariae. Series editionum stereotyparum. Bp. 1472 –

1472 – 1711. *Sztripszky* Híador: *Adalékok Szabó Károly Régi magyar könyvtár c. munkájának 1 – 2. kötetéhez. Pótlások és igazítások. 1472 – 1711. Appendix ad 1 – 2. tomos operis Caroli Szabó Régi magyar könyvtár. Bibliographia Hungarica vetus . . .* (Az 1912. évi kiad. új [repr.] kiadása.) és (*Dézsi Lajos kiadatlan kiegészítései. Supplementum ineditum Ludovici Dézsi. 1537 – 1667.*) [Szerk. és bev. *Borsa Gedeon.*] 1967 [1968], [Tempo Soksz., Kisipari Szerv. Iroda soksz.], XIX, 621 l.

Bev. angol nyelven is.

1712 – 1860. *Petrik Géza: Magyarország bibliographiája. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. Bibliographia Hungariae seu Catalogus librorum in Hungaria, et de rebus patriam nostram attingentibus extra Hungariam editorum.* [Bev. *Borsa Gedeon – Markos Béla.*] (1968), [Kisipari Szerv. Iroda soksz.] Repr. kiad.

1. köt. 1888, XXII, IV, [2], 954 l. 2 db

2. köt. 1890, 957 l. 2 db

3. köt. 1891, 900 l. 2 db

4. köt. 1892, 347 l.

1968

Magyar hírlapok és folyóiratok jegyzéke. Index Periodicorum Hungaricorum. Fel. szerk. *Fügedi Péterné.* Bp. 1965 –

1965. (Szerk. *Szücs Jenőné.* 1968), Házi soksz. 133 l.

ÖNÁLLÓ MŰVEK

1959

A Magyar Tanácsköztársaság plakátjai az Országos Széchényi Könyvtárban. Leíró katalógus. (Összeáll. Munkácsi Piroska.) Bp. 1959. Lakóterv. soksz. 249 l., 37 t.

Nationalbibliothek Széchényi, die Helikon-Bibliothek Keszthely. [Führer.] Bp. [1959], Révai ny. 16 l., illusztr.

(Az Országos Széchényi Könyvtár 1958. évi beszámolója. Összeáll. a Könyvtár Igazgatósága.) Bp. 1959 [1960, Kossuth ny.] 11 – 79. l. /Kiny. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1958-ból./

(Tiszay Andor – Munkácsi Piroska – Remete László): *A Magyar Tanácsköztársaság röplapjai. Bibliográfia és dokumentum gyűjtemény.* Bp. 1959, Főv. Szabó Ervin Könyvtár – OSZK, Lakóterv. soksz. 299 l., 60 t.

* *Az új Nemzeti Könyvtár építésének programtervezete.* [Kiad. az] Országos Széchényi Könyvtár. Bp. 1959, Házi soksz. 80 l., 15 mell.

1960

* *Jelentés az Országos Széchényi Könyvtár új székházának tervezése kapcsán tett külföldi tanulmányutakról.* Hámosi Béla, Havassy Pál stb. [munkája]. Bp. 1960, Házi soksz. 48 l.

A magyar folyóiratok válogatott jegyzéke 1960. Liste selectionnée des périodiques Hongrois 1960. Összeáll. Gombocz I[stván], Szekeres M[argit], Szigethy J[olán]. (Bp.) 1960, Házi soksz. 34 l.

Az Országos Széchényi Könyvtár Helikon Könyvtára, Keszthely. [Ismertető.] Keszthely [1960], Zala m. ny. Nagykanizsa. 16 l., illusztr.

Az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában megjelent művek jegyzéke. Liste des ouvrages publiés par la Bibliothèque Nationale Széchényi. [Lezárva]: (1960. máj. 20.) Bp. 1960, Házi soksz. 25 l.

1961

Hankiss Elemér – Berczeli A. Károlyné: *A Magyarországon megjelent színházi zsebkönyvek bibliográfiája. XVIII – XIX. század.* [Közrem.] (Jordáky Lajos.) Bp., 1961, Kossuth ny. 481 l., illusztr.

Medrey Zoltán: *Tájékoztató a kötelezpéldány-szolgáltatásról.* Bp. 1961, Házi soksz. 19 l.

Nationalbibliothek Széchényi. Die Helikon Bibliothek, Keszthely. [Führer. Nachdruck.] Keszthely [1961], Akad. ny. 16 l., illusztr.

* *Nemzeti Könyvtárunk a Várban. A Budavári Palota nyugati szárnya átépítésével kapcsolatos pályázatok ismertetése a díjnyertes pályamunkák szövegével.* (Szerk. és kiad. az Országos Széchényi Könyvtár Szakszervezeti Bizottsága.) Bp. 1961, Házi soksz. [108] lev.

Az Országos Széchényi Könyvtár keszthelyi Helikon Könyvtára. [Ismertető. Utánnymás.] Keszthely [1961], Akad. ny. Bp. 16 l., illusztr.

* *Rövidített címléírási szabályzat.* A „Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéké”-nek címléírási szabályai. Bp. 1961, Házi soksz. 22 l., illusztr. 1 mell.

A zirci Reguly Antal Tudományos Könyvtár. [Tájékoztató.] (Zirc) [1961], Zalam. ny. Nagykanizsa. 16 l., illusztr.

1962

Goszudarsztvennaja biblioteka im. Reguly Antal, Zirc. [Ukazatel'.] Bp. [1962], Egyet. ny. 7 l., illusztr.

Krajowa Biblioteka im. Széchényego, Biblioteka Naukowa im. Reguly Antala w Zirc. [Przewodnik.] Bp. [1962], Egyet. ny. 7 l., illusztr.

Národní knihovna Széchényiho, Vedecká knihovna Antala Regulyho, Zirc. [Pruvodce.] Bp. [1962], Egyet. ny. 7 l., illusztr.

1963

Medrey Zoltán: Tájékoztató a kötelespéldány-szolgáltatásról. Bp. 1963, Házi soksz. 15 l., 1 t.

1964

La Bibliothèque Nationale Széchényi. [Guide.] Bp. 1964, Egyet. ny. 55 l., illusztr.

Goszudarsztvennaja Biblioteka im. Szecseni. [Putevoditel.] Bp. 1964, [Egyet. ny.] 55 l., illusztr.

Magyar könyvészet. Bibliographia Hungarica. 1945–1960. A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke. (Főszerk. Sebestyén Géza. Szerk. Komjáthy Miklósné.) Bp. Egyet. ny.

1. köt. *Általános művek. Vallás. Filozófia. Társadalomtudományok. Nyelvészet.* 1965, 719 l.

2. köt. *Természettudományok. Orvostudomány. Mezőgazdaság.* 1966, 382 l.

3. köt. *Műszaki tudományok. Technika.* 1967, 608 l.

4. köt. *Művészetek. Irodalom. Földrajz. Történelem.* 1964, 616 l.

5. köt. *Betűrendes mutató az 1–4. kötethez.* Pótlások az 1–4. kötethez. 1968, 910 l.

The National Széchényi Library. [Guide.] Bp. 1964, Egyet. ny. 55 l., illusztr.

Az Országos Széchényi Könyvtár. [Ismertető.] Bp. 1964, Egyet. ny. 55 l., illusztr.

1965

* *A betűrendes szolgálati katalógus szerkesztési szabályzata.* [Összeáll. Nagy Károlyné. Bp. 1965, Házi soksz.] 19 l.

1966

Die Helikon Bibliothek. [Führer.] Keszthely [1966], Egyet. ny. Bp. 16 l., illusztr.

A Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzékének címléírási szabályzata. [Kiad. az OSzK Központi Katalógusok Osztálya.] Bp. 1966, [Házi soksz.] 57 l.

Az Országos Széchényi Könyvtár Helikon Könyvtára, Keszthely. [Ismertető.] Keszthely [1966], Egyet. ny. Bp. 16 l., illusztr.

1967

Die Helikon Bibliothek. [Führer.] Keszthely, 1967, [Prop. Büro für Volksbildung Bp.] 16 l., illusztr. [Az 1966. évi kiad. repr. kiadása.]

Az Országos Széchényi Könyvtár Helikon Könyvtára, Keszthely. [Ismertető.] Keszthely, 1967. [Népműv. Prop. Iroda Bp.] 16 l., illusztr. [Az 1966. évi kiad. repr. kiadása.]

1968

Acts of the International Congress of Libraries and Museums of the Performing Arts. 8. Actes du Congrès International des Bibliothèques-Musées des Arts du Spectacle. 8. Budapest, 19 – 24 Sept. 1967. (Org.: Fédération Internationale des Associations de Bibliothécaires. Section Internationale des Bibliothèques-Musées des Arts du Spectacle.) (Réd. Géza Staud, Judit Szántó.) (Bp.) 1968, Institut Hongrois des Sciences du Théâtre; Bibliothèques Nationale Hongroise Széchényi, [OSZK házi soksz.], 120 l.

Könyvtárközi kölcsönzés. Tájékoztató. Bp. 1968, Házi soksz. 19, X l.

Medrey Zoltán: Tájékoztató a kötelezpéldány-szolgáltatásról. [Jav. kiad.] Bp., 1968, Házi soksz. 15 l., 1 t.

* *Az Országos Széchényi Könyvtár szervezeti és működési szabályzata.* Bp. 1968, [Házi soksz.] 10 l.

PERIODIKÁK

1946

Magyar Nemzeti Bibliográfia. Bibliographia Hungarica. Bp. 1946 – Megj. [évenként tízszer], 1949 máj.: havonként, 1961: havonként kétszer. Fel. szerk.: 1947. nov.: *Goriupp* Alisz, 1955: *Veredy* Gyula, 1959: *Durzs*a Sándor, 1960: *Veredy* Gyula, 1962: *Fügedi* Péterné.

K.: OSZK, 1949. máj.: Tudományos Folyóiratkiadó, 1950. jún.: Közoktatásügyi Kiadó, 1952. ápr.: Tankönyvkiadó, 1952. máj.: Lapkiadó, 1956. okt.: Bibliotheca, 1959: Gondolat, 1961: OSZK.

Ny.: Egyetemi, 1952. febr.: Révai, 1953. máj.: Egyetemi, 1961: OSZK házi soksz.

Melléklete [társlapja]: *Magyar Folyóiratok Repertórium*a.

Induláskor az 1. sz. jan – márc. jelzéssel összevontan jelent meg. 1948. máj-ig egyoldalas nyomással készült. 1961. jan – márc-ban havonként összevontan jelent meg. 1962-től az egyes évfolyamoknak nincsenek éves betűrendes mutatói, azt az éves kötetekben megjelenő kumulációi pótolják. L. Magyar könyvészet c. alatt.

*Magyar Folyóiratok Repertórium*a. *Repertorium Bibliographicum Periodicorum Hungaricorum.*

Alcím: *A Magyar Nemzeti Bibliográfia melléklete.*

Bp. 1946 –

196

Megj. [negyedévenként], 1950: [havonként], 1950. júl.: [kéthavonként összevontan], 1951: [havonként], 1957: [negyedévenként összevontan], 1959: havonként, 1965: havonként kétszer.

Fel. szerk.: 1947. okt.: *Dezsényi Béla*, 1965: *Takács Menyhért*.

K.: OSZK, 1949. máj.: Tudományos Folyóiratkiadó, 1950. jún.: Közoktatásügyi Kiadó, 1952. ápr.: Tankönyvkiadó, 1952. máj.: Lapkiadó, 1956. okt.: Bibliotheca, 1958. júl.: Gondolat, 1965: OSZK.

Ny.: Egyetemi, 1952. febr.: Révai, 1953. máj.: Egyetemi, 1965: OSZK házi soksz.

[Társlapja]: *Magyar Nemzeti Bibliográfia*.

Induláskor és 1948-ban az 1. sz. jan – jún. jelzéssel összevontan jelent meg. 1947. decemberrel bezárólag egyoldalú nyomással készült. 1956-ban a 10 – 12. sz. összevontan jelent meg. 1965. jan – ápr.-ban az egyes számok havonként összevontak voltak.

1955

Könyvtári Tájékoztató. Külföldi lapszemle.

Bp. 1955 – 1957 jún.

Megj. havonként.

K.: OSZK Módszertani Osztálya – Magyar Szovjet Társ. Könyvtártud. Szakosztálya, 1956: OSZK Módszertani Osztálya.

Házi soksz.

1958

Szakszervezeti Híradó, 1959: O[rszágos] Sz[échenyi] K[önyvtár] Híradó.

1961: Az Országos Széchenyi Könyvtár pártszervezetének és szakszervezeti bizottságának lapja.

Bp. 1958. máj. 10. —

Megj. havonként, 1958. szept.: havonként kétszer, 1960: havonként, 1968: kéthavonként.

Szünetelt: 1963. jan – jún., 1966. júl – 1967. aug.

Fel. szerk. *Kovács József*, 1959. jan.: Szerk. biz., 1959. máj. 20.: *Horváth Viktor*.

Szerk. 1963. jún – 1965. szept.: *Papp István*, *Somkuti Gabriella*, 1967. szept.: *Somkuti Gabriella*, *Wiz Györgyné*.

K.: Szakszervezeti Bizottság, 1960: MSzMP Szervezet – Szakszervezeti Bizottság.

Házi soksz.

1965-ben az 1963 – 1964. évi válogatott cikkeit tartalmazó repertórium; 1968-ban a szakszervezet által rendezett csehszlovákiai tanulmányi utazás (1968. ápr. 27 – máj. 6.) résztvevői részére különszám jelent meg.

1961

Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke.

Társadalomtudományok, 1965. jún.: Filozófia. Társadalomtudományok. Művészet. Nyelvészet. Irodalom.

Bp. 1961. okt. —

Megj. havonként.

Fel. szerk.: *Hámori Béla*.

Szerk. OSZK Központi Katalógus Osztályának Gyarapodási Jegyzék Csoportja.

Házi soksz.

1965-től orosz és angol nyelvű tartalomjegyzék is.

Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke.

Természettudományok, 1965. jún.: Természettudományok. Orvostudományok. Műszaki tudományok. Agrártudományok.

Bp. 1961. okt. —

Megj. havonként.

Fel. szerk. *Hámori Béla*.

Szerk. OSZK Központi Katalógus Osztályának Gyarapodási Jegyzék Csoportja.

Házi soksz.

1965-től orosz és angol nyelvű tartalomjegyzék is.

I I I .

Könyvtárunk kiadványi munkájának és kiadványainak ismertetése után azokról a kérdésekről kell szólnunk, amelyek egyrészt a jelenlegi helyzetet ezen a téren meghatározzák, másrészt belső (tehát könyvtárunkon múlóan) vagy külső körülményekből következően annak vitelét és fejlődését teszik kérdésessé, nemegyszer egyenesen akadályozzák.

I. Kiadványi munkánk első és alapvető kérdése az, hogy annak könyvtárunkon belül nincs önállóan szervezett, a munkát összefogó egységes, központi irányítása. Kiadványaink szerkesztése főosztályokhoz és osztályok munkájához kötődik és egy központi szerv hiányában a kiadványok szerkesztésén túl azok technikai kivitelezése (a házi előállítású kiadványoknál), az azokkal kapcsolatos adminisztratív munka, nemegyszer azok propagandája és terjesztése is kényszerűen azokat terheli. E többletmunka a maga decentralizáltságában nemcsak hogy nem gazdaságos, de hatásfokában is kedvezőtlenebb, a technikai kivitelezésében sem biztosítja minden esetben a megkívánható szintet.

Ebben a tekintetben előrelépés az elmúlt években sem történt, annak ellenére sem, hogy az OSZK kiadványainak száma és ívterjedelme hovatovább lehetetlenné teszi a jelenlegi helyzet fenntartását. Az a tervszerűtlenség és következetlenség, amelyet *Bélley és Ferenczyné* tanulmányukban már akkor is joggal tettek szóvá (és mennyivel indokoltabb ez 1969-ben) a központi összefogás hiányának szükségszerű következménye.

E kérdés forrását, egyben megoldását is belső jellegűnek kell tekintsük, hiszen nehezen lenne elfogadható olyan magyarázat, amely a könyvtár egyéb feladataira hivatkozva a könyvtár létszámának elégtelenségével kívánná indokolni az ilyen szervezeti egység hiányát. Ennek létrehozását sürgeti a kiadványok egyre növekvő mennyisége, a gazdaságosság követelménye, és nem utolsósorban az, hogy az OSZK nemzeti könyvtári kötelezettségéből következő feladatainak a jelenlegi szükségszerű megoldások további fenntartásával eleget tenni egyre kevésbé képes.

2. Kiadványaink jellege, szintje és mennyisége az elmúlt évtized folyamán jelentősen megváltozott.¹⁶ És ha ez a fejlődés a tanulmány szerzői által kívánatosnak tartott kiadványtípusok nem mindegyikében jelentkezett is, a nemzeti bibliográfiák rendszerébe tartozó kiadványok egyre növekvő száma olyan tény, ami az egyéb vonalon jelentkező lemaradások kényszerű szükségességét — az OSZK nemzeti könyvtári funkciója szempontjából — el kell fogadtassa. Ezen a vonalon az üres foltok lassanként felszámolódnak, azonban az időszaki sajtó könyvészetének hiánya továbbra is adósság maradt és ma talán még messzebbnek tetszik, mint amilyenek a tanulmány szerzői tizenkét évvel ezelőtt látták.

A nemzeti bibliográfiák ilyen mértékű előtérbe kerülését azon túl, hogy rendszerüknek kiépítése elsődleges feladat volt az OSZK számára¹⁷, több olyan tényező együttes hatása eredményezte, amelynek a továbbiakban való figyelembevétele kívánatos lenne.

Ezek között elsőként azt kell rögzíteni, hogy a nemzeti bibliográfiák kivétel nélkül osztálymunkában készülnek, így kiadvánnyá való érlelődésük mindenképpen biztosított volt. Az egyes gyűjtemények nyomtatott katalógusai és könyvtárunk múzeális anyaga publikálásának hiánya elsősorban a különgyűjtemények munkaerejének csökkentéséből, fejlesztésük leállításából szükségszerűen következett. Hiszen e gyűjtemények az OSZK egyéb, elsősorban a vári felköltözés feladatainak előtérbe helyezésével az utóbbi évek folyamán oly mértékben szorultak háttérbe, hogy számukra a napi feladatok ellátása is kérdésessé vált, ami az ilyen jellegű munkák folytatását már eleve lehetetlenné tette. Így, amennyiben az egyes gyűjtemények nyomtatott katalógusainak, múzeális anyaguknak publikálását könyvtárunk fontosnak tartaná (a restancia is nagy, a feladat sem hárítható el, mégha az évtizedes adósságra, műemlékkönyvtáraink katalógusainak közzétételére nem is gondolunk) előfeltételeként elsősorban a különgyűjtemények személyi szükségleteit és azon alapulóan a kiadványok bázisát, az osztálymunkát kell biztosítani.

Ugyanis a nem osztálymunkában készülő nagyobb tanulmányok honorálására, megfelelő szintű kiadványokban való közzétételére könyvtárunknak eddig nem volt lehetősége. Ez a magyarázata annak, hogy könyvtárunk gyűjteményi anyagán épülő jelentősebb munkák (amint azt már Béleyék megfogalmazták) „... anyagi és egyéb okok következtében a könyvtár kiadványai köréből más állami kiadók érdekeltiségebe kerültek át”. Elegendő az általuk említett példák mellett *Vécsey Jenőnek, Soltész Zoltánnak* vagy most legutóbb *Vizkelety Andrásnak* az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelentetett munkáira hivatkozni, mint újabb adalékokra.

E kérdéscsoportot összefoglalva, a különgyűjteményi osztálymunkák lehetőségének visszaállításával, az egyéni munkában készülő könyvtártudományi és könyvtártörténeti munkák kiadásának biztosításával lehetne és kellene felszámolni a könyvtárunk feladatkörébe tartozó nem bibliográfiai jellegű kiadványaink terén jelentkező kényszerű lemaradásunkat.

Ez lehetne az útja *Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai* c. immár negyvenéves, értékes műveket jelentő sorozata megújításának is. E sorozatnak, melynek haldoklása nem az utóbbi években, hanem még a negyvenes évek végén kezdődött (néhány kényszerűen idesorolt, de nem idetartozó műtől eltekintve különlenyomatok sorozatává lett), elővételére, a kezdetekhez méltó megújítása mindenképpen feladatunk és kötelességünk.

3. Eredményeink fejlesztése, lemaradásaink felszámolása a továbbiakban több, egymással összefüggő probléma felvetését igényli.

Ezek között első helyen kiadványaink előállításával kapcsolatos kérdéseket kell említenünk.

Kiadványaink részint nyomdai úton (az utóbbi években a Népművelési Propaganda Iroda kényszerű közbejöttével, 1969 első negyedétől ismét önállóan), részint házi sokszorosításban készülnek. Kiadványaink anyagi alapja is ennek megfelelően van biztosítva könyvtárunk költségvetésében.

A kiadványok számát egyrészt ez, ti. a költségvetésileg biztosított összeg nagysága (mennyinek van fedezete?), másrészt a nyomdai és a saját házi sokszorosító üzemünk kapacitása (mennyit lehet?), de nem kis mértékben a kiadványokat szerkesztő osztályok munkája (mikorra lesznek a tervezett kiadványok kéziratai nyomdakészek?) együtthatója szabja meg. Mindháromnak külön-külön is korlátai és problémái vannak. Helyénvalónak látszik néhány idevonatkozó adatnak közlése.

a) Kiadványaink zömét az időszakai kiadványok teszik ki. (A rendelkezésre álló ívterjedelem közel háromnegyedét jelentik. 1967-ben 1175,6 A/5 ívből 844,9; 1968-ban 1195,9-ből 887,8 esett az időszakai kiadványokra.) Miután ezek házi előállításban készülnek, sokszorosító-üzemünk nyomókapacitásának mintegy 70 százalékát kötik le.

A rendszeresen ismétlődő jellegű, ún. önálló kiadványok közül három évenként, négy kétévenként kerül közreadásra. Ezek átlagban 150 A/5 ív terjedelmet jelentenek. Így az 1967–1968-as évek átlagával számolva a rendszeresen megjelenő időszakai és sorozati kiadványok a rendelkezésre álló kiadványi keret 86 százalékát kötik le.

b) A bibliográfiai és adatközlő kiadványaink a tárgyévhez viszonyítva nemkívánatos lemaradásban vannak. Éves kiadványaink átlagosan kettő, kétéves kiadványaink kettő-három éves késéssel jelennek meg. Magyarázata elsősorban a feldolgozó munka szűk keresztmetszete, így felszámolásának lehetősége a nagyobb kiadványok esetében a munka gépesítése irányába mutat. Ez azonban a költségvetésileg e célra biztosított anyagi fedezet és a házi sokszorosítási kapacitás növelését is szükségessé tenné.

Közvetlenül kapcsolódik e kérdésekhez a kiadványok propagandájának és terjesztésének problematikája.

Az alapkérdés itt is az, hogy a kiadványok propagandáját és terjesztését az OSZK azért nem vállalhatja, mert erre nincsen megfelelő szervezete. Ehhez közvetlenül kapcsolódik, hogy a kiadványi munka alapját képező költségvetési keret (az állami támogatás) felhasználásának jelenlegi formája és a könyvtár sokszorosítási üzemének kötött (nem külön számlás) működése egyaránt akadályozza az új gazdasági mechanizmusból adódó lehetőségekkel való élésnek. Mindezek egy sor további nehézséget eredményeznek.

Kiadványaink belföldi propagandáját és terjesztését az Állami Könyvterjesztő Vállalat, az MNB és az MFR terjesztését a Posta Központi Hírlap Iroda végzi. Az ÁKV bizományosként való közbeiktatása — saját terjesztés hiányában — kényszerű, ugyanakkor nem egy szempontból hiányos. Csak a legfontosabbakat említjük. Az „Új Könyvek”-kel kapcsolt propaganda és terjesztői tevékenysége lényegében csak a közművelődési könyvtárakat fogja össze, így hatóköréből az egyéb könyvtárhálózatok, amelyek kiadványainkat elsősorban igé-

nyelhetnék és használhatnák, kiesnek. Ugyanilyen nehézséget jelent az is, hogy az ÁKV (általunk érthetetlenül) kiadványaink, de általában a könyvtártudományi kiadványok bolti árusítását mellőzi, noha erre igény és megítélésünk szerint lehetőség is lenne.

Külföldi viszonylatban kiadványaink terjesztését nemzetközi csereszolgáltatunk útján intézzük. A Kultúra Külkereskedelmi Vállalat ilyen irányú tevékenysége könyvtárunk szempontjából legfeljebb kiegészítő jellegű, ugyanis terjesztői tevékenységében — kiadványaink jellegéből következően az elsősorban számításba jöhető — szomszéd országokat figyelmen kívül hagyja.

Befejezésül, összevetve az eredményeket és hiányosságokat, könyvtárunk kiadványi munkájának értékelését a következőkben foglalhatjuk össze:

Kiadványaink jellege, szintje és mennyisége az elmúlt évtized folyamán jelentősen fejlődött. Ha egészében nemis, de szerkezetében kiépült a magyar nemzeti bibliográfiák rendszere és az annak megfelelő kiadványsorok közreadása megkezdődött és folyamatban van. Ennek ellenére azonban az OSZK kiadói tevékenységéről olyan értelemben beszélni, amint azt kívánatosnak tarthatnánk, ma még túlzás lenne. Ennek oka kettős.

Belső forrása abból ered (a tények legalább is erre utalnak), hogy könyvtárunk egyéb feladatait helyezve előtérbe, kiadói tevékenységét, ill. bibliográfiai feltáró munkájának és a könyvtárban folyó tudományos munka eredményeinek kiadványokban való közzétételét nemzeti könyvtári funkciója egyik, de nem elsődleges feladatának tekinti.

Könyvtárunkban a kiadványi munka összefogásának, egységes és központi irányításának hiánya; e munka alapjául szolgáló egyes osztálymunkák más szempontból való megítélése, egyes esetekben „elsorvasztása” (még ha azokat ideiglenesnek is tekintjük) lényegében ebből az állásfoglalásából ered. Erre a különgyűjteményi osztálymunkák most már évek óta tartó lehetetlenülése, de elsősorban az időszaki kiadványok könyvészeti munkái szünetelésének elnézése és az abba való belenyugvás elsősorban példa.

Ugyanakkor nem kis mértékben járulnak ehhez azok a külsőknek tekinthető akadályok, amelyek lehetetlenné teszik, hogy az OSZK könyvkiadóként maga intézhesse kiadványainak előállítását és terjesztését. Hogy félreértés itt ne essék, nem arról van szó, hogy könyvtárunk a jelenleginél nagyobb állami támogatást igényelne kiadványaihoz, hanem arról, hogy az e célra eddig is kapott anyagiakat — az új gazdasági mechanizmus elveit könyvtári téren is alkalmazva — jobban, ésszerűbben és gazdaságosabban, a jelenlegi kötöttségektől mentesen használhassa fel. Nem vitás, hogy ennek általunk remélt megváltoztatása esetén vesztes a merev, a régihez mint kitaposott úthoz ragaszkodó gazdasági gyakorlat, nyertes pedig az egész magyar könyvtárügy lenne.

Jegyzetek

1. *Bélley Pál* — [*erencznéné*] *Wendelin Lidia*: *Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványairól.* = *OSZK Évkönyv* 1957. Bp. 1958. 365 — 383. 1.
2. Megítélésük szerint kiadványi téren a nemzeti könyvtár elsődleges feladata 1. állományának nyomtatott katalógusokban való feltárása, 2. bibliográfiák közreadása (konkrétbben fogalmazva, a magyar nemzeti könyvészet gondozása), 3. muzeális anyagának publikálása, 4. könyvtári tanulmányok, végül 5. könyvtárismertető és kiállítási katalógusok megjelentetése.

3. Forrásait illetően l. az OSZK éves munkaterveit 1953-tól, beszámoló jelentéseit 1945-től (ez utóbbiakat az OSZK évkönyveiben is) és V. Waldapfel Eszter: *Az Országos Széchényi Könyvtár a felszabadulás óta. OSZK Évkönyv 1957.* Bp. 1958. 7–75. l.) c. tanulmányát. Az 1957-ig terjedő évek korszakolását is ebből vettem.
4. A *Magyar Nemzeti Bibliográfia* 1958. december 31-ig a Könyvfeldolgozó Osztály, a *Magyar Folyóiratok Repertórium*a 1964. december 31-ig a Hírlaptár szerkesztésében készült. Utána mindkét kiadvány a Bibliográfiai Osztály munkakörébe került.
5. Az MNB és az MFR „1949-ig az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában jelent meg, majd gazdasági okokból megkezdte Odüsszeáját a különböző kiadványvállalatok között. A Tudományos Folyóiratkiadó, a Közoktatásügyi Kiadó, a Tankönyvkiadó és a Lapkiadó Vállalat után 1957-től a Bibliotheca közbeiktatásával lát napvilágot könyvtárunknak ez a terméke. A szellemi kiadó kezdettől fogva az Országos Széchényi Könyvtár ... Ezen túlmenően a felsorolt különböző kiadók államilag szubvencionált gazdasági vállalkozásaként tengődött.” (Bélley Pál–F. Wendelin Lúdia: i. m. 378. l.)
6. „Könyvtárunkban, de országos viszonylatban is, ezekben az esztendőkből [1949-től 1952 közepéig] bontakozik ki az új magyar könyvtárügy perspektívája. De e körvonalakon belül maguk a feladatok még homályosak, még kevésbé világos az új feladatok helye és elrendeződése. ... Az új feladatok, a Könyvtár hatókörének kiszélesítése folytán mind nyomasztóbban megmutatkozó személyzeti és helyhiány kényszerűségéből elvet faragva, átmenetileg egy szűk prakticista irány erősödött meg, amely általában a tudományos munkát, de bizonyos mértékig és időnként szinte még a könyvtártudományt is a könyvtárosi hivatással, a jó könyvtáros fogalmával szembeállította. ... Jellemző, hogy ebben a szakaszban, az 1946-ban megindult igen nagy jelentőségű Nemzeti Bibliográfián és a Folyóiratrepertóriumon kívül az Országos Széchényi Könyvtár kiadványaként egyetlen egy munka [az is egy kiállítási ismertető] jelent csak meg.” (Waldapfel E. i. m. 14. l.)
7. 2.042–13/1952. (V. 14.) M. T. számú határozat a könyvtárügy fejlesztéséről. (Népművelési Közlöny 1952. máj. 14. sz. 58. l.)
8. „Az Országos Széchényi Könyvtár 1952-ben fennállásának 150 éves évfordulójához ért. Az esztendő nem csupán ez az évforduló tette jelentőssé. A szervezetében végbement változás 150 éves fejlődésének legfontosabb szakaszát jelenti. ... A könyvtár ugyanis megalapítása óta a nemzeti könyvtár feladatainak ellátására volt hivatva, de egészen a felszabadulásig nem voltak adva azok a lehetőségek, amelyek a reághálós feladatok ellátására alkalmassá tették volna s nem részesült olyan elbánásban, amely nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő állományánál és nemzeti könyvtár jellegénél megillette volna. ... A könyvtár feladatait a minisztertanács határozata az alábbiakban körvonalazta: „Az Országos Széchényi Könyvtárat, mint az ország legnagyobb könyvtárát, a tudományos és tömegkönyvtárak legfontosabb segítőjévé kell fejleszteni. Feladata, saját könyvtári tevékenységének továbbfejlesztése mellett a módszertani és bibliográfiai segítségnyújtás a többi könyvtáraknak. Az Országos Könyvtári Központ feladatai közül az Országos Széchényi Könyvtár átveszi a bibliográfiai munkát és a nemzetközi könyvcserre feladatait. Az Országos Széchényi Könyvtárban központi könyvtártudományi módszertani kabinetet kell létesíteni.” (Az OSZK 1952. évi jelentése bevezetéséből.)
9. „Ez az első esztendő [1952], amelyben a könyvtár évi tervében elvi könyvtárpolitikai célkitűzések is jelentkeztek. ... Ebben a munkatervben már — bár még mindig elég bizonytalanul — tudományos feladatok is szerepeltek.” (Waldapfel E. i. m. 17. l.)
10. „... egész évi munkánkban fő törekvésünk volt, hogy munkánkat — a módszertani, bibliográfiai, felvilágosító stb. munkákban egyaránt — tudományos színvonalra emeljük. ... A bibliográfiai munka terén az előző évvel szemben 1954-ben a tudományos, összefoglaló bibliográfiákat állítottuk előtérbe.” (Az OSZK 1954. évi jelentéséből.) Bibliográfiai tervek a magyar könyvészet köréből az OSZK 1953–1956. évi munkaterveiben: *A Magyar Könyvészet 1921–1935.* kötetének folytatólagos adatgyűjtése; (1955-ből) az 1945–1954. kötet sajtó alá rendezése és a nyomdának való átadása; hírlap- és folyóirat-bibliográfia 1705–1919. (1955-ben) az 1945–1954-es ciklus anyaggyűjtése; a magyar drámatörténet bibliográfiájának összeállítása 1772-ből és az 1848/49-es plakát- és röplap-bibliográfia anyaggyűjtése.
11. „A minisztertanácsi határozat, hosszú történetében most először, világosan körvonalazza a Széchényi Könyvtárnak, mint nemzeti könyvtárnak a funkcióját és feladatait. E nagy pozitívum mellett azonban a végrehajtás során súlyos hibának kell tekintenünk azt,

hogy nem vették figyelembe sem az Országos Széchényi Könyvtár adott helyzetét, sem az OKK-t felülvizsgáló bizottság szakembereinek javaslatait, s így költségvetési kérését is, de elsősorban személyzeti igényeit minőségileg és számbelileg egyaránt oly szűkre szabták, hogy ilyen feltételek mellett igen sok feladatát nem tudta kellőleg megoldani.” (Waldapfel E. i. m. 18. l.)

12. Az OSZK 1958. évi beszámolójából. = *OSZK Évkönyv* 1958. Bp. 1959. 11–13. l.
13. „A Bibliográfiai Osztály profiljában, munkájának céljaiban évek óta ingadozás volt észlelhető. Míg régebben túlsúlyban voltak az ajánló bibliográfiák (*Legdrágább kincsünk a gyermek, A mi íróink* c. sorozat stb.) s az alkalmi jellegű bibliográfiák, később a szakbibliográfiák kerültek előtérbe (*Új bibliográfiai füzetek* c. sorozat). Csak fokozatosan tevődött át a súlypont a nemzeti bibliográfiára, amely pedig a Nemzeti Könyvtár elsőrendű bibliográfiai feladata. Az átszervezés végleg itt jelölte ki a [bibliográfiai] osztály tevékenységének területét, rábízván mind a könyvtermés feldolgozását s vele kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bibliográfia szerkesztését, mind pedig a retrospektív könyvészetek összeállítását.” = *OSZK Évkönyv* 1958. Bp., 1959. 20. l.)
14. „Könyvtárunk 1963–1964. évi munkáját alapvetően ennek az új feladatkörnek [egy korszerű nemzeti könyvtár kialakításának célkitűzése] előtérbe lépése határozta meg. Napi feladataink mellett ehhez az új munkaigényes feladathoz jelentősebb munkaerőfejlesztésre lett volna szükségünk és ezt főhatóságunktól csak több évre ütemeztetnünk és a tényleges szükségletet legfeljebb megközelítő mértékben várhattuk. Elsősorban tehát saját erőforrások felszabadításával, munkaerők átcsoportosításával láttunk hozzá a legfontosabbakhoz. Miután a belső lehetőségek felhasználásának megvannak a maguk természetszerű határai — részben szüneteltetnünk kellett minden olyan munkát, ami túlment a napi feladatokon (rekatalizálás, anyagrendezés stb.), részben csökkentetnünk kellett (nemegyszer a visszafejlesztés határáig) azoknak a táraknak, osztályoknak tevékenységét, amelyeknek munkája nem volt közvetlen kapcsolatban az ún. vári-rekonstrukciós feladatokkal, illetve az alapvetés időszakában még mellőzhetőnek látszóttak (különgyűjtemények, Könyvelosztó). ...” = (*OSZK Évkönyv* 1963–1964. Bp. 1966. 11. l.)
15. A hasonmás sorozatnak a jegyzékben nem szereplő kötetei (1861–1920) 1969-ben jelentek meg.
16. Dokumentálására az 1960. és 1968. évek kiadványi adatait közöljük.

	1960-ban	1968-ban
Kiadványok száma	11	17
ebből: könyv, klny. stb.	8	12*
időszaki kiadvány	3	5
Kiadványok ívterjedelme/A5	262,1	1395,0
ebből: könyv, klny. stb.	64,7	507,2*
időszaki kiadvány	197,4	887,8

* Ebből a reprint-kiadványok száma 1 mű 7 darabban és 199,2 A/5ös ívterjedelemben.

17. L. ide vonatkozóan *Haraszthy Gyula: Bibliográfiai problémák a gödöllői értekezlet után.* = *Könyvtári Figyelő*. 1963. 1. sz. 4–6. l.

Die Veröffentlichungen der Széchényi-Nationalbibliothek

V. HORVÁTH

Die Studie blickt in ihrem ersten Teil auf das letzte Vierteljahrhundert (1945–1968) der Veröffentlichungstätigkeit der Széchényi-Nationalbibliothek zurück.

Den zweiten Teil vertritt eine Liste der Veröffentlichungen in den Jahren 1957–1968,

die zusammen mit der Liste im Jahrbuch 1957 (S. 365–383) sämtliche Veröffentlichungen der Nationalbibliothek umfaßt.

Der dritte Teil schildert die heutige Lage und die aktuellen Probleme der Veröffentlichungstätigkeit der Bibliothek, und faßt die Ergebnisse im folgenden zusammen. Der Charakter, das Niveau und der Umfang der Veröffentlichungen der Széchényi-Nationalbibliothek können im letzten Jahrzehnt einen bedeutenden Fortschritt aufweisen. In dieser Periode wurde das System der ungarischen Nationalbibliographien — wenn auch nicht vollständig, so doch ihrer wesentlichen Struktur nach — aufgebaut, und die entsprechenden Veröffentlichungsreihen wurden begonnen, bzw. sind im Laufe. Trotzdem können wir über die diesbezügliche Tätigkeit der Nationalbibliothek noch nicht in dem Sinne reden, als ob sie den Aufgaben der Nationalbibliothek restlos entsprechen würde.